

ISSN 2181-1008
DOI 10.26739/2181-1008

ВЕСТНИК ВЕТЕРИНАРИИ И ЖИВОТНОВОДСТВА

НАУЧНОЕ ПЕРИОДИЧЕСКОЕ ИЗДАНИЕ

ТОМ 3, НОМЕР 1

2023

SAMARQAND VETERINARIYA
MEDITSINASI INSTITUTI

ISSN 2181-1008

DOI 10.26739/2181-1008

ВЕТЕРИНАРИЯ ТИББИЁТИ ВА ЧОРВАЧИЛИК БЮЛЛЕТЕНИ

3 ЖИЛД, 1 СОН

ВЕСТНИК ВЕТЕРИНАРИИ И ЖИВОТНОВОДСТВА

ТОМ 3, НОМЕР 1

BULLETIN OF VETERINARY AND LIVESTOCK

VOLUME 3, ISSUE 1

ТОШКЕНТ-2023

ВЕТЕРИНАРИЯ ТИББИЁТИ ВА ЧОРВАЧИЛИК БЮЛЛЕТЕНИ

ВЕСТНИК ВЕТЕРИНАРИИ И ЖИВОТНОВОДСТВА | BULLETIN OF VETERINARY AND LIVESTOCK

№1 (2023) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-1008-2023-1>

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

А.С. Даминов
Узбекистан

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Х.Б. Юнусов
Узбекистан

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

А.Р. Курбонов
Узбекистан

МАЪСУЛ КОТИБ | ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ | RESPONSIBLE SECRETARY:

Н. Б. Дилмуродов, Самарканд, Узбекистан

ТАҲРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ:
РЕДАКЦИОННЫЙ КОЛЛЕГИЯ:
EDITORIAL BOARD:

ТАҲРИРИЯТ КЕНГАШИ:
РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:
EDITORIAL BOARD:

Б. Т. НОРКОБИЛОВ
Ташкент, Узбекистан

Ш. А. ДЖАББАРОВ
Ташкент, Узбекистан

Б. А. ЭЛМУРАДОВ,
Ташкент, Узбекистан

Н. А. БОБОКУЛОВ,
Ташкент, Узбекистан

А. А. НУРМАТОВ,
Ташкент, Узбекистан

Б. Б. БАКИРОВ
Самарканд, Узбекистан

Х. Б. НИЁЗОВ,
Ташкент, Узбекистан

Р. Б. ДАВЛАТОВ,
Ташкент, Узбекистан

Э. С. ШАПТАКОВ
Ташкент, Узбекистан

Х. С. САЛИМОВ
Самарканд, Узбекистан

М. А. РУЗИМУРАДОВ
Ташкент, Узбекистан

Д. А. АЗИМОВ
Ташкент, Узбекистан

А. И. ЯТУСЕВИЧ
Минск, Республика Беларусь

Д. А. ДЕВРИШОВ
Москва, Российская Федерация

Ю. А. ЮЛДАШБОВ
Москва, Российская Федерация

Д. Н. ФЕДОТОВ
Минск, Республика Беларусь

К. Н. НОРБОВ
Самарканд, Узбекистан

С. Ю. ЮСУПОВ
Самарканд, Узбекистан

Х. А. ХАМДАМОВ
Ташкент, Узбекистан

А. А. ЭЛМУРАДОВ
Самарканд, Узбекистан

Б. Д. НАРЗИЕВ
Самарканд, Узбекистан

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Дилмуродов Н.Б., Ниёзов Ҳ.Б., Пардаева Ш.А., Мирзаев С.М., Бозоров Қ. СИГИРЛАРДА ПОДОДЕРМАТИТ ЖАРАЁНЛАРИНИ КЕЛТИРИБ ЧИҚАРУВЧИ ОМИЛЛАР ВА КЕЧИШ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	5
2. Tashtemirov Ravshanbek Matlyubovich, Yusupov Azamat Rustam o'g'li OTLARDA SAKRASH BO'G'IMINING ASEPTIK YALIG'LANISHINI DAVOLASH.....	11
3. Ўрмонов Абдурасул Хасанович, Таштемиров Равшанбек Матлюбович СПОРТ ОТЛАРИДА МИОЗИТЛАРНИНГ КЕЧИШ ХУСУСИЯТЛАРИ ВА ДАВОЛАШ.....	16
4. Ниёзов Ҳаким Бақойвич, Абдиев Салоҳиддин Буранович ТУҒИШДАН КЕЙИНГИ ЭНДОМЕТРИТ БИЛАН КАСАЛЛАНГАН СИГИРЛАРНИ ТУРЛИ УСУЛЛАР БИЛАН ДАВОЛАШДА УЛАРНИНГ КЛИНИК – ФИЗИОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ.....	20
5. Djumanov Sobir Murodovich, Rashidov Bekjon SIGIRLARDA VOLA TASHLASHLARNI SABABLARI VA OLDINI OLISH.....	27
6. Tashtemirov Ravshanbek Matlyubovich, Chinmurodov Jahongir To'lqinjon o'gli SPORT OTLARIDA OG'IZ BO'SHLIG'I JAROHATLARI ETIOLOGIASI, KILINIKASI, DIAGNOSTIKASI, PROFILAKTIKASI.....	32
7. Даминов Асадулло, Боймуродов Хусниддин, Суяров Султон, Тошқузиёв Баҳодиржон ЗАРАФШОН ДАРЁСИ ЎРТА ОҚИМИ СУВ ЭКОТИЗИМЛАРИДА LYMNAEIDAE (RAFINESQUE, 1815) ОИЛАСИ МОЛЛЮСКАЛАРИНИ ТАРҚАЛИШИ ВА УЛАРНИ ГЕЛЬМИНТОЗЛАРНИНГ ОРАЛИҚ ХЎЖАЙИНИ СИФАТИДАГИ ЎРНИ.....	37
8. Раҷамуродов Зайнитдин Туробович, Ахроров Маъруф Насимжонович ЯНГИ ТЎҒИЛГАН ҚЎЗИЛАРНИ ТИРИК ВАЗНИ, МУТЛОҚ ВА КУНЛИК ЎСИШИНИНГ ЁШГА ОИД ДИНАМИКАСИ ЎРГАНИШ.....	42
9. Яхяев Бахтиёр Садуллаевич ВЛИЯНИЕ КОМПЛЕКСНОЙ КОРМОВОЙ ДОБАВКИ НА ПЕРЕВАРИМОСТЬ ПИТАТЕЛЬНЫХ ВЕЩЕСТВ ПРИ ОТКОРМЕ КАРАКУЛЬСКИХ БАРАНЧИКОВ.....	48
10. Ходжаева Насиба, Акбарова Гулирухсор, Джурабаева Дилафруз AZOLLA CAROLINIANANINING MORFOBIOLOGIK ХУСУСИЯТЛАРИ.....	54
11. Qurbonova Zarnigor, Fayziyeva Sitora, Norboyev Qurbon BUZOQLAR DISPEPSIYASINING ANTINATAL SABABLARI.....	60
12. Norboyev.Q.N., Safarov. Sh.I. GOLSHTIN ZOTLI SOG'IN SIGIRLAR KETOZINING KELIB CHIQISH SABABLARI.....	65
13. Safarov M.B., Turdiqulov S. BIOLOGIK FAOL MODDALARDAN AYRIM VITAMINLARNING SOG'IN SIGIRLAR FIZIOLOGIK KO'RSATKICHLARGA TA'SIRI (Adabiyotlar tahlili asosida).....	69
14. Djumanov Sobir Murodovich, Imomaliyev Shohruh SIGIRLARDA BACHADON CHIQISHI SABABLARI, DAVOLASH VA OLDINI OLISH.....	73
15. Hamroqulov N.Sh., Ergashev J. TUXUM YO'NALISHIDAGI TOVUQLARDA GIPOVITAMINOZLARNING DIAGNOSTIKASI VA PROFILAKTIKASI.....	78

UDK: 619:636.1:617:616:616-084

Tashtemirov Ravshanbek Matlyubovich
SamDVBCCHBU professori
Chinmurodov Jahongir To‘lqinjon o‘gli
SamDVBCCHBU magistranti

**SPORT OTLARIDA OG‘IZ BO‘SHLIG‘I JAROHATLARI ETIOLOGIASI,
KILINIKASI, DIAGNOSTIKASI, PROFILAKTIKASI**

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7816543>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Respublikamiz ot sportiga jiddiy zarar yetkazayotgan, otlarda uchraydigan og‘iz bo‘shlig‘i jarohatlari etiologiyasi, diagnostikasi, davolash va oldini olish chora-tadbirlari bo‘yicha adabiyot tahlili asosida ma‘lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Og‘iz jarohatlari, suvliq, jag‘ tishlari, o‘tkir qirrali tishlar, yaralar.

Таштемиров Равшанбек Матлюбович
СамГВМЖБУ профессор
Чинмуродов Жахонгир Тулкинжон угли
СамГВМЖБУ магистрант

**ЭТИОЛОГИЯ, КЛИНИКА, ДИАГНОСТИКА И ПРОФИЛАКТИКА ТРАВМ
ПОЛОСТИ РТА У СПОРТИВНЫХ ЛОШАДЕЙ**

АННОТАЦИЯ

В данной статье на основе анализа литературы представлены сведения об этиологии, диагностике, лечении и мерах профилактики травм полости рта у лошадей, наносящих серьезный вред конному спорту в нашей республике.

Ключевые слова: Травмы полости рта, слюна, зубы верхней челюсти, зубы с острыми краями, раны.

Tashtemirov Ravshanbek Matlyubovich
professor of SamSUVMLB
Chinmurodov Jahongir To‘lqinjon o‘gli
Master of SamSUVMLB

**ETIOLOGY, CLINIC, DIAGNOSIS AND PREVENTION OF ORAL INJURIES IN
SPORT HORSES**

ANNATATION

Based on the analysis of the literature, this article provides information on the etiology, diagnosis, treatment and prevention of oral injuries in horses that cause serious harm to equestrian sport in our republic.

Key words: Injuries of the oral cavity, saliva, teeth of the upper jaw, teeth with sharp edges, wounds.

Kirish. Mustaqil mamlakatimiz ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida qo‘lga kiritilayotgan yuksak natijalar, eng avvalo, iqtisodiyotimizning yangicha mazmun va mohiyat kasb etib borishida mustaqil taraqqiyot yo‘lining to‘g‘ri tanlangani, amalga oshirilayotgan iqtisodiy siyosat strategiyasining har tomonlama puxta asoslangan hamda xalqimizning fidokorona mehnati eng muhim va asosiy omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Mamlakatimizda chorvachilikni rivojlantirishga hamda veterinariya xizmatini yanada yaxshilashga yo‘naltirilgan qator qarorlar va me‘yoriy xujjatlar qabul qilindi.

Jumladan, Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo‘mitasi hamda O‘zbekiston yilqichilik va ot sporti federatsiyasining O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasida yilqichilik va ot sportini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2019-yil 18-fevraldagi PQ-4194-son qaroriga muvofiq tashkil etilishi belgilangan.

Chorvachilikning barcha sohalarini talab darajasida rivojlantirish va veterinariya xizmatini yanada takomillashtirish bugungi kun uchun nafaqat moddiy balki iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatga egadir.

Mavzuning dolzarbligi. Hayvonlarda eng ko‘p uchraydigan yuqumsiz etiologiyali kasalliklar orasida birinchi o‘rinni oziq-ovqat hazm qilish tizimi – 28,7%, ikkinchi o‘rinni nafas olish tizimi – 15,9% va uchinchi o‘rinni tayanch – harakat apparati kasalliklari – 14,0% egallaydi [1]. Yilqichilik sohasini rivojlantirishda, barcha xo‘jalik yurutuvchi sub‘ektlarda otlar bosh sonini ko‘paytirish, ularni mahsuldorligini oshirish, turli og‘iz bo‘shlig‘i jarohatlarini oldini olish chora-tadbirlari ko‘rib borish jarayonida, ushbu sohani rivojlanishiga to‘sqinlik qiluvchi bir qator omillar mavjud. Shu jumladan yilqichilik sohasida dag‘al yem-xashak o‘simliklaridan mexanik shikastlanishlar oqibatida kelib chiqadigan jarohatlar, sport hamda xo‘jalik otlarida yaroqsiz uskunalar tufayli kelib chiquvchi jarohatlar, chavandozning noto‘g‘ri harakatlari natijasida kelib chiquvchi og‘iz jarohatlarini ko‘rsatish mumkin.

Otlarning og‘iz bo‘shlig‘idagi turli patologik jarayonlar: stomatit, gingivit; tish, yuqori tanglay, so‘lak bezlari va yo‘llarining patologiyalari va boshqa kasalliklar ularning tashqi muhit ta‘siriga moslashishiga to‘sqinlik qiladi, otlarni muddatdan avval yaroqsiz bo‘lishiga va ot sporti rivojlanishi susayishiga olib keladi [2].

Maqsad va vazifalar. Mavjud adabiyotlarni tahlil qilish asosida otlar orasida og‘iz bo‘shlig‘i patologiyalarini keltirib chiqaruvchi etiologik omillar va kechish xususiyatlarini o‘rganish.

Otlardagi og‘iz bo‘shlig‘i shikastlarining tafsifi. Og‘iz bo‘shlig‘ining chap va o‘ng tomonlarida (tashqi tomondan) va lablardagi (ichki) shilliq yuzalarida lat yeyish, chandiq, depigmentatsiya, eroziya, yaralar va qon ketishlari mavjud bo‘lishi mumkin. Ushbu jarayonlar derma yoki uning ostidagi qatlamlarning ta‘sirini o‘z ichiga olgan jarohatlar deb ham ta‘riflanadi [9].

Otlardagi og‘iz bo‘shlig‘i shikastlarining etiologik omillari. Og‘iz bo‘shlig‘ining shikastlanishiga olib keladigan ba‘zi omillar hozirgi kunga qadar o‘rganilib kelinmoqda [7]. Otlarda og‘iz bo‘shlig‘ining tish, yuqori tanglay, til va turli qisimlarida joylashgan jarohatlar va shu jumladan jilovni noto‘g‘ri ishlatishdan kelib chiqadigan jarohatlar butun dunyo bo‘ylab otlarda keng tarqalgan bo‘lib, sport otlarining muhim muammosi hisoblanadi. Og‘iz bo‘shlig‘i shilliq qavatida, lablar va til sohalarida joylashgan jarohatlar otlarda ko‘p uchraydi [3].

Zotli poyga otlari nafas olish yo‘llarini to‘g‘rilash va nafas olishni osonlashtirish uchun boshi va bo‘ynini cho‘zgan holatda chopadi va bunda og‘iz bo‘shlig‘ida joylashgan suvliq og‘iz bo‘shlig‘idagi to‘qimalarga kuchli bosim o‘tkazishi natijasida ularni jarohatlaydi. Buning natijasida poyga otlarida og‘ir lunj shikastlanishlari tez-tez uchraydi [4].

Asrlar davomida suvliqlarning shakli, materiallari va mexanikasi odatda chavandoz boshqaruvini yaxshilash maqsadida o‘zgardi. Biroq, turli chavandozlarning suvliqdan foydalanish usullari bir-biridan o‘zgacha farq qiladi va bu otning yashash tarziga o‘z ta‘sirini ko‘rsatadi [8]. Og‘iz bo‘shlig‘i shikastining sabablaridan yana biri bu suvliq ishlab chiqarishda ishlatiladigan metall qorishmalarning o‘ziga xos allergenligidir. Bir qator olimlarning tadqiqotlari nikel ham, titan ham allergen bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatadi [5]. Nikel moddasi zanglamaydigan po‘latning 70-90% ni

tashkil qiladi. Nikelli allergiya - qichishish, qizarish, toshma, quruq dog'lar va to'qimalarning shishishi belgilari bilan bo'lgan dermatit kasalligini keltirib chiqaradi. Titan va uning qotishmalariga allergiya hayvonlarda kam uchraydi. Suvliq og'iz bo'shlig'ida joylashi, lablar bilan o'zaro ishqalanishni hosil qiladi. Shu sababli og'iz bo'shlig'ida allergik reaksiyalarni butunlay bartaraf qilishning ilojisi yo'q [6].

Otlardagi og'iz bo'shlig'i shikastlarining kilinikasi. Sport otlarida og'iz bo'shlig'idagi mexanik, fizik, kimyoviy ta'sirlar oqibatida yuqori tanglayda yiringli yallig'lanish jarayonlari kuzatilib kuchli og'riq, shish, qizarish, mahalliy harorat oshishi, qon tomirlar giperemiyasi va ular o'tkazuvchanligining oshishi rivojlanadi. Ochiq jarohatlarga patogen mikroorganizmlar tushishi, rivojlanishi va ko'payishi natijasida yiringli-seroz ekssudat to'planadi, u atrof qon tomirlar devorlaridagi nerv retseptorlari qo'zg'alishiga sabab bo'lib, shish hosil qiladi [10].

Og'iz bo'shlig'ining bir tomonida jarohatlar mavjudligi boshqa tomondan shunga o'xshash jarohatlar hosil bo'lishi mumkunligini anglatadi. Jarohatlarning til va lo'njlarda anatomik joylashuvi suvliq bilan bog'liq shikastdan dalolat beradi. Bundan tashqari jarohatlar tish emalining patologik o'sishi bilan bog'liq bo'lishi mumkun [7]. Birinchi va ikkinchi premolyar tishlar atrofida va lablarga yaqin joyda joylashgan jarohatlar, tishlarning muntazam noto'g'ri ishqalanib turishidan hosil bo'ladi. Bundan tashqari jarohatlar suvliq va jilovning ishqalanishi oqibatida ham kelib chiqishi mumkin. Shuningdek, pastki jag'da joylashgan suvliq induktsiyali shikastlanishlar, jumladan yumshoq to'qimalarning shishishi, shilliq qavat eroziyasi, periosteral reaksiyalar va ekzostozlar bilan tavsiflanadi va hayvonlarning erkin yashashi uchun to'sqinlik qiladi [11]. Lunj va og'iz bo'shlig'ida joylashgan ko'karishlar, yaralar va qon ketishlar, ichki shilliq qavatda va tashqi lab to'qimalarida suvliq bosimining kuchli tasiri natijasida jiddiy og'riqni keltirib chiqaradi. Bundan tashqari, og'riq yaqinda paydo bo'lgan har qanday jarohat atroflarida, suvliq va o'tkir molyar tishlarning bosimidan yanada kuchayadi [12].

Otlardagi og'iz bo'shlig'i shikastlarining diagnostikasi. Jag' tishlarining morfologiyasi, chaynash mexanikasi va ovqatlanishning tabiati tufayli otlar yuqori jag' tishlarining bukkal chetida o'tkir emal nuqtalarini rivojlanishiga moyil hisoblanadi. Bundan tashqari, emalning noto'g'ri o'sishi ko'pincha yuqori ikkinchi premolyar tishlarning rostral (oldingi) chetida uchraydi, natijada ikkinchi premolyar tishning orqa va rostral qismi va labning pastki shilliq qavatlari ezilishi mumkin. Bukkal shilliq qavat qattiq jag' tishlariga siqilib, o'tkir emal nuqtalari bilan ishqalanishga olib keladi [13]. Og'iz bo'shlig'ining bir tomonida jarohatlar, chandiqlar, depigmentatsiya yoki yoriqlar mavjudligi boshqa tomondan shunga o'xshash jarohatlar paydo bo'lish xavfini orttiradi. Og'iz bo'shlig'i shilliq qavatlari ikki tomonlama jarohatlar paydo bo'lishi tashqi muhitdan jarohatga yot mikroblar tushish xavfini orttiradi va bu holat suvliqning noto'g'ri anatomik joylashuvidan ham kelib chiqishi mumkin. Og'iz bo'shlig'idagi ikki tomonlama joylashgan jarohatlar, ko'plab chavandozlarining noto'g'ri harakatlari natijasida kelib chiqishini ko'rsatadi [7].

Og'iz bo'shlig'i shilliq qavati qatlamli skvamoz epiteliydan (shilliq qavat epiteliysi) va lamina propria deb ataladigan biriktiruvchi to'qimadan iborat [14]. Og'iz bo'shlig'i shilliq qavatidagi shikastlanishlar otga og'riq keltirishi mumkin. Og'riq to'qimalarning shikastlanishini minimallashtirish uchun muhim himoya va ogohlantirish tizimi sifatida ishlaydi [15]. Ot chopadigan hayvondir va uning zararli stimullarga bo'lgan munosabati manbadan qochishdir [16]. Og'riqli hodisani boshdan kechirgandan so'ng, ot potentsial og'riqli ogohlantirishlardan qochishni o'rganish orqali o'z xatti-harakatlarini o'zgartirishga harakat qilishi mumkin. Og'riq otlarning xatti-harakati va yuz ifodalariga ta'sir qilsa ham, otlardagi og'riq belgilari har doim yaxshi kuzatilmaydi [17]. Boshni siltash, og'izni ochish yoki tilni qimirlatish kabi belgilar tez-tez kuzatilsa, odamlar bunday g'ayritabiiy xatti-harakatlarni odatiy deb hisoblashlari mumkin [18].

Agar to'qimalarning shikastlanishiga yo'l qo'yilsa, shikastlangan to'qimalar yallig'lanishiga sabab bo'ladi va bunday holatda zararlangan to'qimada sezgirlik oshadi, otga og'riqni bildiradigan belgilarni keltirib chiqaradi. Agar hayvon davolanmasa, yallig'lanish og'rig'i allodiniya (og'riq chegarasining pasayishi) ga yoki giperallergiya (og'riq kuchayishi) ga olib kelishi mumkin [19].

Otlardagi og'iz bo'shlig'i shikastlarining profilaktikasi. Otlar tomonidan suvliqdan kelib chiqadigan og'riqni yengillashtirish uchun qo'llaniladigan yana bir strategiya tilni suvliqning tepasida

yoki orqasida qo'yishdir [20]. Suvliqning ustidagi joylashishi potensial ravishda til osti to'qimalariga tizgin tarangligi natijasida hosil bo'lgan suvliq bosimining bir qismini kamaytirishga imkon beradi. Garchi buning o'zi og'riqli bo'lsa-da, bu strategiya og'riqni aniq kamaytirish uchun to'g'ridan-to'g'ri tishlararo milkka yoki premolyarlarga bosimni kamaytirish uchun yetarli bo'lishi mumkin. Otlarning salmoqli qismi ushbu "til ustidagi til" strategiyasidan foydalanishi, buning oldini olish uchun til bog'larini nisbatan tez-tez ishlatishdan dalolat beradi [21].

Xulosalar.

1. Hayvonlarning hayot faoliyati nuqtai nazaridan og'iz bo'shlig'i sohasida jarohatlarning oldini olishga juda katta e'tibor berilishi kerak.

2. Og'iz bo'shlig'ining shikastlanishi ishqalanish yoki allergik reaksiyalar tufayli hosil bo'ladi.

3. Og'iz bo'shlig'ida tabiiy pigmentatsiya shakllari turlicha bo'ladi va kamdan-kam hollarda otlarda suvliqdan foydalanish bilan bog'liq patologik pigment o'zgarishlariga o'xshash dog'larni paydo qiladi.

4. Jarohatlar mavjudligi otning hayot faoliyatida noqulaylik va og'riqni keltirib chiqaradi.

5. Suvliqdan noto'g'ri foydalanish eroziya, jarohatlar yoki yaralarni keltirib chiqaradi.

Iqtiboslar/Сноски/References:

1. Федорин А.В., Беляев В.А., Шахова В.Н., Петросенко Т.А. Нозологический профиль незаразных болезней служебных лошадей в условиях среднегорья Краснодарского края. Ветеринария Кубани. № 3, 2017.
2. Борисов И., Ройдев Р. Болезни зубов у лошадей. Ж. Vetpharma №4 (сентябрь 2012)
3. Lundström T, Pettersson H.: Björnsdóttir Acta Veterinaria Scandinavica 2014, 56:402. Lundström T, Pettersson H: Svensk Vet Tidn 1990, 42: 559–563.
4. Mata, F.; Johnson, C.; Bishop, C. A cross-sectional epidemiological study of prevalence and severity of bit-induced oral trauma in polo ponies and race horses. J. Appl. Anim. Welf. Sci. 2015, 18, 259–268.
5. Chakravarthi, S.; Padmanabhan, S.; Chitharanjan, A.B. Allergy and orthodontics. J. Orthod. Sci. 2012, 1, 83–87.
6. Comino-Garayoa, R.; Cortés-Bretón Brinkmann, J.; Peláez, J.; López-Suárez, C.; Martínez-González, J.M.; Suárez, M.J. Allergies to Titanium Dental Implants: What Do We Really Know about Them?: A Scoping Review. Biology 2020, 9, 404.
7. Pre-Competition Oral Findings in Danish Sport Horses and Ponies Competing at High Level Mette Uldahl, Louise Bundgaard, Jan Dahl and Hilary M. Clayton, Animals 2022, 12, 616. <https://doi.org/10.3390/ani12050616>. <https://www.mdpi.com/journal/animals>.
8. Anthony, D.; Telegin, D.Y.; Brown, D. The Origin of Horseback Riding. Sci. Am. 1991, 265, 94–101.
9. Uldahl, M.; Clayton, H.M. Lesions associated with the use of bits, nosebands, spurs and whips in Danish competition horses. Equine Vet. J. 2019, 51, 154–162.
10. Воронцов К.П., Куляков Г.В. Основные принципы клинического обследования лошадей при диагностике незаразных болезней. // Иппология и ветеринария. Ежеквартальный научно-производственный журнал. 3 (5) // СанктПетербург/ 2012, с. 7-18
11. Cook WR: bit-induced pain: a cause of fear, flight, fight and facial neuralgia in the horse. Pferdeheilkd 2003 19:75-82.
12. Cook, W.R.; Kibler, M. Behavioural assessment of pain in 66 horses, with and without a suvliq. Equine Vet. Educ. 2019, 31, 551–560.
13. Dixon, P.M.; Dacre, I. A review of equine dental disorders. Vet. J. 2005, 169, 165–187.
14. Nanci A, Wazen R. Repair and regeneration of oral tissues. In: Nanci A, editor. Ten Cates's Oral Histology. Development, Structure and Function. St. Louis, MO: Elsevier; Mosby Inc. (2013). p. 278–340.
15. Sneddon LU, Elwood RW, Adamo SA, Leach MC. Defining and assessing animal pain. Anim Behav. (2014) 97:201–12. doi: 10.1016/j.anbehav.2014.09.007

16. Taylor PM, Pascoe PJ, Mama KR. Diagnosing and treating pain in the horse: where are we today? *Vet Clin North Am Equine Pract.* (2002) 18:1–19. doi: 10.1016/S0749-0739(02)00009-3
17. Pehkonen J, Karma L, Raekallio M. Behavioral signs associated with equine periapical infection in cheek teeth. *J Equine Vet Sci.* (2019) 77:144–50. doi: 10.1016/J.JEVS.2019.03.005
18. Lesimple C, Hausberger M. How accurate are we at assessing others' wellbeing. The example of welfare assessment in horses. *Front Psychol.* (2014) 5:21. doi: 10.3389/fpsyg.2014.00021
19. Woolf CJ. Pain: moving from symptom control toward mechanism-specific pharmacologic management. *Ann Intern Med.* (2004) 140:441–451. doi: 10.7326/0003-4819-140-8-200404200-00010
20. Manfredi, J.M.; Rosenstein, D.; Lanovaz, J.L.; Nauwelaerts, S.; Clayton, H.M. Fluoroscopic study of oral behaviours in response to the presence of a suvliq and the effects of rein tension. *Comp. Exerc. Physiol.* 2010, 6, 143–148.
21. Porter, D.; Caraguel, C.; Noschka, E.; Samantha Franklin, S. Tongue-tie in Australian Thoroughbred horses over a 5-year period (2009–2013). In *Proceedings of the World Equine Airway Symposium, Copenhagen, Denmark, 13–15 July 2017*; p. 155.
22. Tashtemirov R. M. Age changes in the linear sizes of the bones of the pelvic limb sheep of the karakul breed. *ANNALS OF FOREST RESEARCH.* 65 (1). 2022/11/11. P. 12782-2791.
23. Tashtemirov RM, Dauletbaev NPU. Qaraqalpaqstan respublikasinda ayırım qaramalshiliq xojaliqlarındaǵı tuyaq kesellikleriniń ushrasıw dárejesi.
  - a. INTERNATIONAL CONFERENCES, 2022, 1(13), p. 100-103
24. Таштемиров Р, Бакридинов Г. Итлардаги тери касалликларини доривор ўсимлик препаратлари билан даволаш ва олдини олиш тамойиллари. *Естественные науки: теория и практика.* 2021. 1 (1), 14-18

**SAMARQAND VETERINARIYA
MEDITSINASI INSTITUTI**

ISSN 2181-1008

DOI 10.26739/2181-1008

ВЕТЕРИНАРИЯ ТИББИЁТИ ВА ЧОРВАЧИЛИК БЮЛЛЕТЕНИ

3 ЖИЛД, 1 СОН

ВЕСТНИК ВЕТЕРИНАРИИ И ЖИВОТНОВОДСТВА

ТОМ 3, НОМЕР 1

BULLETIN OF VETERINARY AND LIVESTOCK

VOLUME 3, ISSUE 1

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000